

Herstel van de grote stad?

Nog maar een kleine tien jaar geleden werd duidelijk dat de grote stad zich in de gevarezone bevond. De groei van de welvaart in de voorafgaande jaren had een trek naar het omringende platteland op gang gebracht die de grote stad verzwakt achterliet. Deze z.g. suburbanisatie voltrok zich voor een deel 'als vanzelf' – de mensen wilden ruimer en rustiger wonen – voor een ander deel werd zij bewust gestimuleerd en gekanaliseerd. Er werden – op enige afstand van de steden – groeikernen aangewezen, hetgeen de trek uit de stad enigszins in goede banen moest leiden.

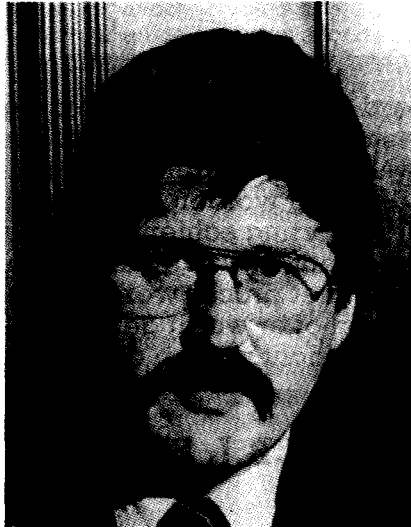
De groeiende ruimtebehoefte en de individualisering van de woonwensen deden inmiddels de stad in haar ruimtebeslag uitdijen, maar qua inwonertal dramatisch inkrimpen. Steden als Amsterdam en Rotterdam verloren in ongeveer 15 jaar 150.000 inwoners! Jonge gezinnen uit de middenklasse trokken – met hun koopkrachtige vraag – weg uit de stad.

Voor het eerst in de moderne geschiedenis zien we dat steden niet meer 'automatisch' groeien. De leegloop van de grote stad – die wel, óók voor de omgeving, dure voorzieningen in stand moet houden – moet daarom worden tegengegaan door gericht beleid. Dit inzicht dringt in de tweede helft van de jaren zeventig door. Pas in de eerste helft van de jaren tachtig beginnen de omtrekken van een nieuw beleid zich af te tekenen. Samen met de centrale overheid worden in 1982 beleidsvoornemens geformuleerd in de nota *De schuyt die tegen de stroom wordt opgeroeit*. In 1984 verschijnt van regeringszijde de *Structuurnota Stedelijke Gebieden*, waarin – op een enkele uitzondering na – afscheid wordt genomen van het groeikernenbeleid, en de conceptie van de *compacte stad* wordt gelanceerd.

Al langer bestaat er een regulier overleg tussen de Grote Vier (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag) en de regering. Intussen wordt op deelgebieden ernst gemaakt met de decentralisatie van beleid, waarbij deze vooral enige inhoud krijgt op het terrein van welzijn en volkshuisvesting (Stadsvernieuwingsfonds). De gedachte dat niet alle gemeenten bestuurlijk over één kam moeten worden geschoren, anders gezegd dat de Grote Vier bijzondere aandacht verdienen, vindt erkenning in het beginsel van de *differentiatie*.

Over de normale belangenbehartiging heen proberen de Grote Vier het inzicht uit te dragen dat het econo-

A. Peper

misch herstel – dat in wezen een culturele 'revival' inhoudt – vooral afhankelijk is van de groei van de grote stad. Daar zijn functies en mensen in een grote geschakeerdheid bijeengebracht die de 'grondstof' vormen voor nieuwe opvattingen. Die functie heeft de stad al van oudsher gehad. De schommelingen van het wel en wee van het land hangen ten nauwste samen met wat er in de grote steden gebeurt. Er zijn stevige aanwijzingen dat dat ook voor onze tijd geldt.

Toch zijn de grote steden nog lang ziet uit de gevarezone. Wie b.v. kennis neemt van de reden die prof. Klaassen heeft uitgesproken 1) bij aanvaarding van de hoogste onderscheiding van de stad Rotterdam, de Van Oldenbarneveldtpenning, moet vaststellen dat – wat hij noemt – *de centrale stad* op vele terreinen nog op de terugtocht is. De moderne informatietechnologie zorgt ervoor dat allerlei (economische) activiteiten niet uitsluitend meer op die centrale stad zijn aangewezen.

Zijn leerling Van den Berg heeft in een uitermate boeiende dissertatie met kracht van argumenten opnieuw de noodklok geluid 2). Alleen een tijdig ingezet en actief beleid van zowel het centrale stadsbestuur als de centrale overheid kan het tij doen keren. Daarbij is de terugkeer van hogere-inkomensgroepen, het aanbod van voldoende goed toegankelijke (en tegen concurrerende prijzen!) industrieterreinen van essentiële betekenis. Daardoor ontstaat de nodige toegevoegde waarde en werkgelegenheid – juist door de aldus te realiseren schakering van de dienstensector –, óók voor de vele werkzoekenden die op het ogenblik geen enkel uitzicht op werk hebben.

De immense taak waarvoor de grote steden staan, acht Van den Berg bij een gemeenschappelijke inzet niet mogelijk, omdat:

- de grote stad nog steeds het relatieve voordeel heeft nummer één te zijn op het punt van de informatietoegankelijkheid ('information accessibility');
- de grote stad op betrekkelijk korte termijn in staat is haar vestigingsplaatsen op niveau te brengen.

Dit alles – ik zei het reeds – moet wel gebeuren in een omgeving van economische activiteiten die door de informatietechnologie minder plaatsgebonden zijn. Op langer zicht hebben echter ook de randgemeenten groot belang bij het overleven en herstel van de centrale stad. Immers hun aantrekkelijkheid is in hoge mate afhankelijk van het aanbod van de centrale stad, een aanbod dat zij – in welke omstandigheden dan ook – nooit kunnen evenaren.

Deze essentiële verzorgende functie voor de omgeving van de centrale stad verklaart voor een belangrijk deel de financiële problemen van de Grote Vier. Het is daarom te hopen dat in de komende maanden financiële arrangementen worden getroffen die het beginnend herstel van de grote stad een extra impuls kunnen geven. Daarmee wordt recht gedaan aan een stedelijk belang, maar vooral aan een nationaal belang.

1) L.H. Klaassen, Rotterdam – een stad in transitie, als artikel verschenen in *ESB* van 28 augustus 1985.

2) L. van den Berg, *Urban systems in a dynamic society*, 1985 (binnen enkele maanden te verschijnen bij de Engelse uitgever Gower).